

УДК 711.4:728

Главацький О.З.,
Національний університет «Львівська політехніка»

АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КРИМІНОГЕННІСТЬ ЛОКАЛЬНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД м. ЛЬВОВА

На основі отриманих емпіричних даних досліджується питання криміногенності локальних територіальних громад м. Львова. Визначаються взаємозв'язки між відчуттям захищеності жителів міста і реальним станом злочинності. У контексті даного масштабу виявлено негативні фактори, що відносяться до вказаної проблематики. Автором розкрито основні архітектурно-просторові характеристики міських територій, що негативно впливають на кримінологічну безпеку.

Ключові слова: криміногенність, архітектура, планування, локальні територіальні громади.

Постановка проблеми. Феномену вуличної злочинності у розвинених закордонних країнах приділяється значна увага збоку спеціалізованих державних інституцій та багатьох учених з різних областей науки. Особливу увагу займають питання розподілу, групування злочинів на території міста і виявлення причин та умов, які цьому сприяють. Дослідження показали, що розподіл «вуличних» злочинів у містах є неоднорідним, спостерігається їхнє тяжіння до певних місць. Детермінантами цьому можуть бути різний характер та інтенсивність використання території, соціально-економічна, демографічна нерівність населення, що проживає в різних міських районах тощо. Починаючи з 80-их рр. ХХ ст., багатьма закордонними урбаністами та кримінологами додатково розглядається вплив архітектурно-планувальної організації міського середовища на його кримінологічну безпеку [10, 11].

Виявлення можливих негативних чинників окремих територій м. Львова потребує комплексного підходу, а також використання напрацювань інших науковців щодо безпечності міського простору. Ключову роль у даному дослідженні відіграла робота, що проводилася соціологами в рамках проекту «Громади в дії» від аналітичного центру «Інститут міста» Львівської міської ради протягом 2012-2013 років. Його учасниками було виділено і розмежовано 39 територіальних мікрогромад, на основі уявлень мешканців про межі їхнього умовного району проживання [12]. Ними було визначено кількість існуючого населення та індекси відчуття захищеності мешканцями громад. Виявлено, що

відчуття захищеності у різних громадах міста неоднакове, проте аналіз причин різного рівня безпеки простору в завдання їхнього проекту не входив.

Слід вказати, що виявлення девіантогенних аспектів організації міського простору розглядалися соціологами О. Демківим, В. Середою, М. Соболевською та ін. [5]. Опрацьовані науковцями теоретичні матеріали висвітлюють деякі соціально-економічні та архітектурно-планувальні характеристики районів підвищеної небезпеки. Проведені ними емпіричні дослідження вказують на певний зв'язок між планувальною організацією міського простору і оцінкою його безпечності та престижності збоку опитуваних мешканців.

Однак вищевказаними питаннями займалися спеціалісти без фахової архітектурної освіти, а досліджень проблеми криміногенності міського простору представниками архітектурних спеціальностей проводилось дуже мало. У даному контексті варто виділити дослідження науковця І. Гнеся щодо впливу різних характеристик житлової забудови на рівень злочинності [3, 4]. Проте науковцем було розглянуто лише окремих аспект міського простору. Водночас проблеми безпеки в окремих частинах м. Львова потребують комплексного підходу.

Попередні дослідження автора, а саме аналіз укрупнених містобудівних показників і криміногенності по кожному з районів м. Львова вказує, що між ними існує зв'язок [1]. Проте архітектурно-планувальна організація кожного з них має свої особливості. Території в межах одного району можуть розрізнятися за часом їх освоєння, функціональними характеристиками, розміщенням в містобудівному каркасі м. Львова тощо. Також адміністративний поділ не враховує границь життєвого простору мешканців міста. Тому окремої уваги заслуговує дослідження кримінологічної безпеки в окремих територіях, з якими позиціонують себе міські жителі. Отже, **актуальність** дослідження полягає у визначенні зв'язку між архітектурно-просторовою організацією та криміногенністю територіальних громад м. Львова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика аналізу злочинності, картографування злочинів описана у роботах закордонних науковців Б. Хілла (B. Hill), Р. Пайніча (R. Paynich), Р. Сантоса (R. Santos) та ін. Питанням розподілу злочинів у міському просторі, вивченням зон підвищеної криміногенності займалися Пол і Патрісія Брантінгеми (P.&P. Brantingham), Д. Екк (J. Eck), С. Шейні (S. Chainey), Д. Кемерон (J. Cameron), М. Лейтнер (M. Leitner). Архітектурно-планувальні характеристики міських просторів, що негативно впливають на кримінологічну безпеку досліджували І. Гнесь, Д. Джекобс, Я. Колкухоун, С. Геассон, П. Вілсон, Р. Атлас, Т. Кроу. Професійні

соціологічні дослідження щодо визначення територіальних громад м. Львова і відчуття безпеки мешканцями проводилися представниками проекту «Громади в дії» від аналітичного центру «Інститут міста» Львівської міської ради. Вивченням девіантогенних аспектів організації міського простору займалися соціологи О. Демків, В. Середа, М. Соболевська, Ю. Сорока.

Метою статті є визначення зв'язку між архітектурно-просторовою організацією та криміногенністю територіальних громад м. Львова.

Виклад основного матеріалу. Початковим етапом даного дослідження було вивчення рівня кримінологічної безпеки і відчуття захищеності мешканців локальних громад м. Львова. Рівень злочинності у кожному був визначений на основі отриманої інформації від Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головного управління поліції у Львівській області, що включала дані щодо скоєння окремих злочинів на території міста. Нами була складена карта кримінологічної безпеки територіальних громад за період з 2014 по 2015 роки (рис. 1) по таким видам злочинів: нанесення фізичних ушкоджень, викрадення автомобілів, хуліганство, розбій, крадіжки, розпивання алкогольних напоїв з розрахунку на 1 тис. мешканців. Індекси відчуття безпеки у темну пору доби жителями локальних громад були визначені соціологами в рамках проекту «Громади в дії». Автором було складено схему безпечності даних частин м. Львова (рис. 2).

Порівнюючи опрацьовані графічні матеріали (рис. 1 і 2) бачимо, що між відчуттям безпеки жителями міста і реальним станом злочинності є суттєва відмінність. Особливо її помітно на прикладі центральної частини міста, яка має найвищі індекси щодо відчуття захищеності і, водночас, найвищий рівень злочинності з розрахунку на 1 тис. мешканців. Отримана емпірична інформація підтверджується нашими результатами дослідження криміногенності адміністративних районів м. Львова. На думку жителів, Галицький район – найбезпечніший, хоча за статистикою у ньому концентрація злочинності більша в порівнянні з іншими [1].

Для кращого розуміння було складено характеристики архітектурно-планувальної організації територій локальних громад, на основі аналізу топографічних карт, схем існуючого озеленення, громадського обслуговування, функціонального використання території тощо. Враховуючи інші емпіричні й статистичні матеріали, індекси щодо відчуття захищеності та злочинності по локальних громадах, вдалося комплексно підійти до вирішення питання їх безпечності.

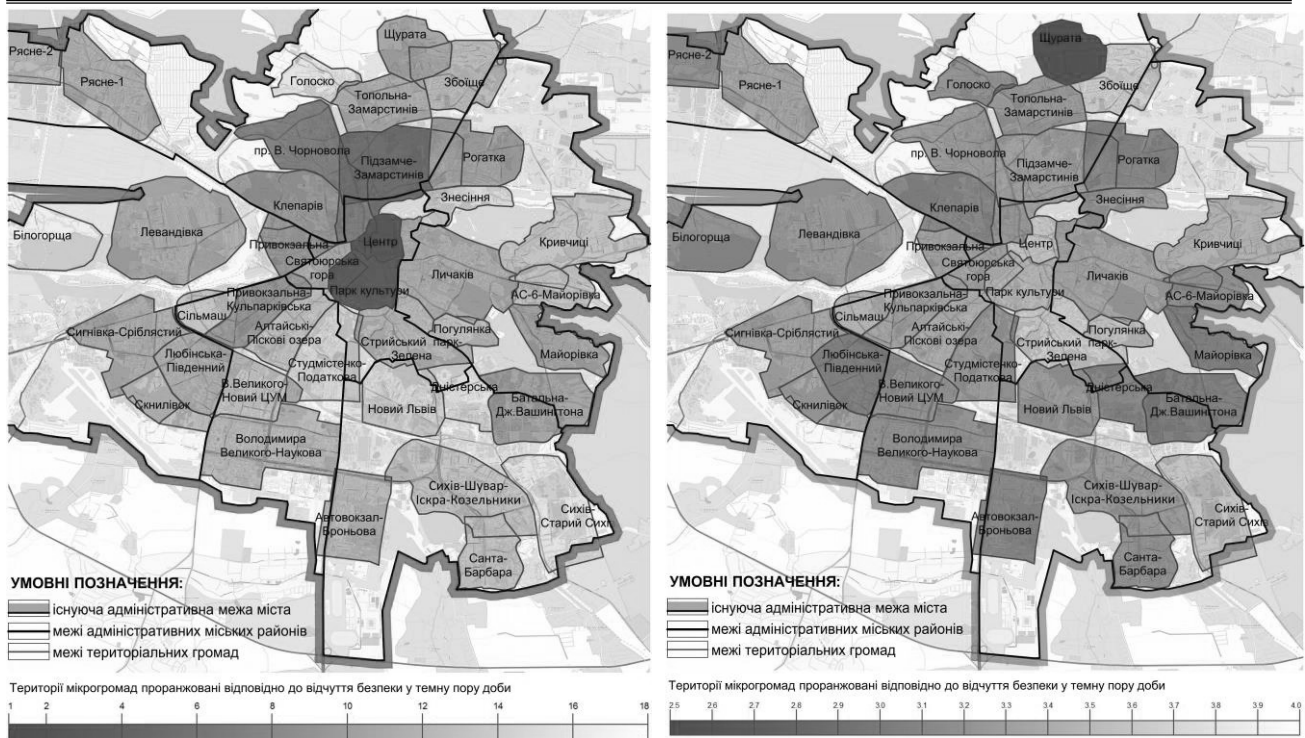

Рис. 1. Схема кримінологічної безпеки у локальних громадах м. Львова

Рис. 2. Схема відчуття безпеки у громадах м. Львова

Примітка. Індекси відчуття захищеності та межі локальних громад м. Львова отримані на основі дослідження "Соціальний простір міста: потенціал до громадотворення"? що було проведено Інститутом міста в рамках проекту "Громади в дії" за фінансування Програми ЄС «Neighbourhood Civil Society Facility 2012 and Non-State Actors and Local Authorities in Development (NSA&LA) 2012 and 2013»

Варто детальніше розглянути деякі критерії, на основі яких здійснювалася характеристика територій локальних громад м. Львова. За типом житлової забудови вони умовно поділяються на: типову (масова багатоквартирна забудова II полов. XX ст.); рядову (квартали видовжені, будинки розміщено фронтально вздовж вулиці), периметральну (збудова формує квартали компактної геометричної форми з внутрішніми дворами, переважно історична забудова); аморфну (збудова немає чіткої планувальної структури, будинки розміщені хаотично відносно вулиці). Критерій «частка житлової території» береться з відношення житлової території до загальної в межах локальної громади. «Просторова модель житлової забудови» вказує на те, як розміщені фрагменти житлової забудови в межах локальних громад: компактно, роздільно, витягнуто чи комбіновано. Критерій «Структурна модель по виду забудови» характеризує розміщення різних видів забудови між собою в межах громади: роздільно, змішано чи окремими групами. «Змішане використання» показує багато (+) чи ні (-) об'єктів громадського обслуговування розміщені на територіях громад. Критерій «Інтенсивність зв'язків» описує вузлову будову міської території, показує ієрархію і відносну інтенсивність внутрішніх зв'язків між окремими її частинами [8]. Він виражений у відсотках, де 100% –

найвищий показник інтенсивності внутрішніх зв'язків. «Транспортні зв'язки» – це виражена у відсотках ступінь узагальненої транспортної доступності до громади (обчислена на основі сумарної відстані від певної громади до інших по вулицях), де 100% – найвища доступність.

Спочатку розглянемо зв'язок між відчуттям захищеності жителями й архітектурно-просторовими характеристиками локальних громад м. Львова (табл. 1). У таблиці 1 вони розміщені від найнебезпечніших до найбезпечніших зверху вниз. Найкращі показники мають: Центр, Збоїще, Стрийський парк-Зелена, Погулянка, Сільмаш, Центр-Парк Культури, Алтайські-Піскові озера.

Синтезуючи отримані результати, можна виділити наступні архітектурно-планувальні характеристики, що впливають на відчуття безпеки жителями міста:

- частка житлової забудови – 0,6-0,8;
- переважаючий тип забудови: периметральна і рядова;
- змішана забудова різних видів і поверховості;
- компактна просторова модель житлової забудови;
- відсутність великих об'єктів громадського обслуговування;
- відсутність великих озелених, промислових і комунально-складських територій на границях громад;
- висока інтенсивність зв'язків.

Водночас характеристики територій локальних громад міста, що отримали низькі індекси за відчуття безпеки (Щурата, Майорівка, Батальна-Дж. Вашингтона, Днгістерська, Рясне 2, Клепарів, Дністерська, Білогорща) мають в загальному малу частку житлової забудови (в середньому від 0,3 до 0,5), яка переважно створена за принципом мікрорайону. У більшості випадків вона межує з великими озеленими (парки, лісопарки) та виробничими територіями, які в сучасних умовах мають низький рівень благоустрою і занепадають. Просторова модель даних локальних громад є витягнутою чи роздільною, тому виходить більша кількість граничних територій. Це може негативно впливати на рівень відчуття безпеки мешканцями, оскільки неосвітлені деградовані чи поганооблаштовані ландшафти асоціюються з небезпекою і можливими антисоціальними явищами. Також території даних громад відірвані від міської тканини залізничними коліями, окремим виробничими об'єктами, геоморфологічними умовами тощо. Вони мають гірше транспортне сполучення з містом і більшу віддаленість від центру на відміну від тих, де жителі почуваються безпечніше.

Таблиця 1

Архітектурно-планувальні характеристики територій локальних громад

Локальні територіальні громади м. Львова	Тип житлової забудови	Сформована/несформована	Частка житлової території	Переважаючий вид житлової забудови	Існуючі види житлової забудови	Просторова модель житлової забудови	Структурна модель по виду забудови	Змішане використання	Наявність великих громадських об'єктів	Прилеглисть до пром. території	Прилеглисть до великих озел. територій	Інтенсивність зв'язків, %	Інтегрованість в транспортну мережу, %	Віддаленість від центру	безпека за відчуттями	реальний стан безпеки
Щурата	типов.	+	0,3	БП	БП, сад.	розд.	окрем.	-	-	-	+	36	50	6,5	2,49	7,6
Білогорща	аморф.	-	0,5	сад.	сад.	комп.	-	-	-	-	+	24	26	9,6	2,95	1,5
Майорівка	типов., аморф.	+	0,7	кв	БП, МП, сад.	витягн.	зміш.	-	-	-	+	36	55	5,1	3,04	8,4
Батальна-Дж. Вашингтона	типов.	+	0,15	БП	БП	розд.	розд.	+	+	+	+	45	60	5,4	3,05	7,7
Любінська-Південний	типов.	+	0,8	БП	БП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	63	60	6	3,12	6,6
Клепарів	перим.	-	0,2	БП	БП, МП	розд.	розд.	-	+	-	+	70	88	3	3,14	8,9
Дністерська	типов., перим.	+	0,3	БП	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	-	+	+	51	65	4,8	3,18	1,9
Автовокзал-Броньова	типов.	-	0,5	БП	БП	витягн.	-	-	+	+	-	53	53	6,7	3,19	4,5
Рогатка	перим., рядов.	+	0,25	сад.	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	38	56	6,9	3,2	8,4
Рясне 2	типов.	+	0,3	БП	БП, сад.	розд.	розд.	-	-	+	+	10	5	10	3,22	5,7
АС-6 Майорівка	аморф.	+	0,5	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	+	+	46	66	4	3,23	5
Володимира Великого-Новий ЦУМ	типов., типова	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	78	71	5,2	3,23	4,6
Голоско	аморф.	-	0,3	сад.	сад.	комб.	-	-	-	-	+	54	67	4,8	3,25	2
Санта-Барбара	типов.	+	0,7	БП	БП	комп.	-	-	+	+	+	32	35	8	3,27	5,2
Знесіння	аморф.	-	0,5	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	+	+	52	74	5	3,32	2,4
Левандівка	типов., рядова	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комб.	розд.	-	+	+	+	37	60	7	3,33	6,9
Новий Львів	типов., перим.	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комб.	розд.	-	-	+	+	65	74	4,5	3,34	3,3
Студмістечко-Податкова	перим., рядова	+	0,25	БП	БП, МП, сад.	розд.	зміш.	-	-	-	+	71	82	3,9	3,35	2,5
Топольна-Замарстинів	типов., рядова	-	0,6	БП	БП, МП, сад.	комб.	зміш.	+	+	-	+	46	68	4,7	3,36	6,5
Сихів-Шувар-Іскра-Козельники	типов., аморф.	+	0,8	БП	БП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	43	54	7,6	3,36	3,9
Підзамче-Замарстинів	перим., рядова	-	0,25	БП	БП, МП, сад.	розд.	розд.	-	-	+	+	54	78	3,6	3,37	16,8
700-річчя Львова, пр.Чорновола	типов., рядова	-	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	+	-	-	47	75	4	3,37	12,5
Привокзальна	перим.	-	0,55	МП	БП, сад.	комп.	зміш.	-	+	+	-	73	87	3,4	3,38	9,2
Скнилівок	рядова, аморф.	+	0,3	сад.	сад.	розд.	-	-	+	-	-	76	66	6,6	3,38	4,6
Сигнівка-Сріблястий	типов.	+	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	розд.	-	+	+	-	48	61	6,9	3,38	6,5
Рясне 1	типов.	-	0,7	БП	БП, сад.	розд.	окрем.	-	+	+	+	19	32	7,9	3,39	7
Святоюрська гора	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	розд.	зміш.	+	-	-	-	93	96	2,2	3,39	6,8
Володимира Великого-Наукова	типов.	+	0,7	БП	БП	комп.	-	-	+	-	-	53	65	6,1	3,39	5,7
Личаків	перим.	+	0,4	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	+	-	+	52	82	2,1	3,41	7
Привокзальна-Культурківська	перим., рядов.	+	0,7	БП	БП, МП, сад.	розд.	зміш.	+	+	+	-	82	87	3,5	3,42	9,9
Кривчиці	перим., рядов.	+	0,6	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	-	+	37	59	4,9	3,47	5,2
Алтайські-Піскові озера	перим., рядов.	+	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	-	-	-	75	87	3,3	3,47	4,6
Центр-Парк Культури	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	комп.	зміш.	+	-	-	-	81	91	1,8	3,55	17,3
Сільмаш	перим., рядов.	+	0,7	сад.	БП, сад.	комп.	зміш.	-	-	+	-	71	75	5	3,6	3,8
Сихів-Старий Сихів	аморф.	-	0,5	сад.	сад.	витягн.	-	-	-	+	-	45	45	7,2	3,66	1,6
Погулянка	рядова, аморф.	+	0,6	БП	БП, мп	комп.	окрем.	-	-	-	+	64	79	2,9	3,7	4,6
Стрийський парк-Зелена	рядов.	+	0,5	БП	Бп, МП, сад.	комб.	зміш.	-	+	-	-	71	86	2,6	3,72	4,7
Збоїще	типов., рядова	+	0,7	БП	БП, сад.	комп.	зміш.	-	-	-	+	34	50	6,6	3,74	6,1
Центр	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	комп.	зміш.	+	-	-	-	75	90	0	3,79	18

Примітка: громади розміщені щодо індексу відчуття захищеності

Доречно наголосити, що негативний вплив вищевказаних факторів на відчуття безпеки жителями і престижність окремих міських територій підтверджують дослідження, проведені соціологами О. Демків, В. Середою, М. Соболевською та ін. Такі громади переважно викликають у інших мешканців негативні асоціації, що у соціальному аспекті ізолює їх від решти міських територій.

За даними нашого дослідження найпрестижнішими та безпечними частинами м. Львова є центр і фрагмент Франківського району між Галицьким районом і залізничною колією. На позитивну оцінку респондентів вплинули естетичний характер сформованого історичного середовища, хороша транспортна доступність до інших районів, близькості до різноманітних розважальних і громадських установ, багатолюдність, атрактивність громадського простору. Негативну оцінку в даному аспекті отримали житлові масиви: Топольна, Рясне і Левандівка [5].

Доцільно детальніше розглянути локальні громади з різним рівнем безпеки щодо їх архітектурно-планувальних характеристик і стану благоустрою. Проведене автором соціологічне опитування жителів міста вказує, що наявність хорошого освітлення, правильного озеленення і камер спостереження можуть істотно вплинути на відчуття безпеки збоку його мешканців [2].

Насамперед розглянемо історичні райони представлені периметральним типом забудови. Будинки формують фронт вулиці, двір переважно замкнутий чи напівзамкнутий з обмеженою кількістю в'їздів і виїздів. Простір співмасштабний людині й в планувальному аспекті раціонально використовується. Це допомагає здійснювати соціальний контроль, підвищує ефективність камер спостереження невідмінну від районів масової житлової забудови II полов. ХХ ст. Негативними сторонами якої є нераціональне використання території, гіпертрофованій щодо мешканця масштаб простору, наявність великих «нічийних» неконтрольованих місць, розмиті межі між приватним і громадським середовищами [3]. Як наслідок двори часто формують систему прохідних просторів окремі фрагменти житлової території можуть бути зарослими і недоглянутими. Водночас освітлення пішохідної мережі в районах типової забудови всередині житлових кварталів погане чи відсутнє, тому перехожі почуваються некомфортно, а жителі з будинків не можуть контролювати прилеглу територію.

Як видно з таблиці 3, райони історичної забудови мають вищу щільність забудови та вуличної мережі. Поперечні профілі доріг є достатніми, щоб ліхтарі, які розташовані при дорозі частково освітлювали пішохідну частину. Це дозволяє краще здійснювати контроль з вікон сусідських будинків. Водночас тротуари магістральних вулиць відірвані від лінії забудови та дороги

широкими смугами озеленення з висадженими деревами. Враховуючи, що ліхтарів вздовж пішохідної частини немає, її освітленість у темну пору доби є вкрай низькою. Дана ситуація негативно впливає на якість візуальних зв'язків між будинком, тротуаром і дорогою, а також на відчуття безпеки.

Містобудівні причини даної проблеми полягають в низькій щільності вулиць в густонаселених районах типової забудови в порівнянні з історичною. Вони мають велику ширину, яка необхідна для прокладання потужних інженерних комунікації та створення шумозахисного озеленення від доріг з інтенсивним рухом транспорту.

Внаслідок відокремленості пішохідної частини вулиці від лінії забудови об'єкти обслуговування формуються окремо у вигляді МАФів. У теперішніх умовах їхнє взаємне розміщення в групі й естетичні характеристики можуть ускладнювати орієнтацію в просторі, створювати перешкоди для руху пішоходів, захаращувати середовище і приваблювати людей з делінквентною поведінкою. Розриви між самими МАФами і сформованою забудовою створюють непроглядувані місця, що зручні для засідок чи збору небезпечних груп людей. У вечірній чи нічний час дані об'єкти переважно закриті, тому рівень соціального контролю на вулиці, що створювався продавцями і відвідувачами різко знижується.

Водночас деякі об'єкти громадського обслуговування (кафе, бібліотеки), що формувалися всередині мікрорайонів перебувають у закинутому стані й потрапляють під дію вандалів (розбиті вікна, графіті, пошкодження окремих елементів тощо). Дана ситуація свідчить про руйнування встановлених норм поведінки і деградацію середовища, у якому за теорією «розбитих вікон» може зростати кількість антисоціальних явищ і страх перед злочинністю. Громадські об'єкти, які розміщені всередині мікрорайону окремо від основних потоків людей і автомобілів та мають погану транспортно-пішохідну доступність через складну систему проїздів і пішохідних доріжок. У сучасних умовах це призводить до зменшення кількості відвідувачів, що є вагомою причиною їх занепаду.

Як бачимо, хороша інтегрованість в транспортну мережу, достатня кількість вулиць, відсутність ізолюваності сприяє кращому розвитку системи громадського обслуговування і збільшенню кількості перехожих. Закордонними науковцями (А. Колеман, Б. Хілер) при аналізі кварталів міста виділяється критерій «проникливості» (від. англ. permeability). Він означає високу розвиненість вуличної мережі, при якій не виникає конфліктів між приватними і напівприватними просторами, а також забезпечуються оптимальні зв'язки між певними об'єктами житлового середовища. Дані умови сприяють мешканцям здійснювати контроль над своєю територією,

підвищують вуличну активність. І хоча зростання числа деяких громадських закладів може негативно впливати на реальний стан безпеки, проте жителі переважно почуваються безпечніше на людних вулицях [10].

Отже, на думку мешканців, центральна частина м. Львова – найбезпечніша. Причинами цьому є характер історично-сформованого середовища. Вона є ядром міської активності. На її території компактно розміщені різноманітні громадські об'єкти, які приваблюють людей різного віку і соціального стану. Водночас виділено окремі проблеми, що негативно впливають на престижність, розвиток і відчуття безпеки мешканців локальних громад. До них можна віднести: погана транспортна доступність, ізольованість, прилягання до великих виробничих чи озелених територій, гіпертрофованій масштаб та ін.

Особливої уваги заслуговує аналіз території локальних громад щодо реального стану вуличної безпеки. Території громад з садибною житловою забудовою відрізняються від інших житлових територій за архітектурно-планувальними характеристиками, показниками щодо кількості проживаючого населення і рівня злочинності, тому вони виділені в окрему групу (табл. 2).

Як бачимо з рис. 1, садибна житлова забудова є найбезпечнішою. Причиною можуть бути архітектурно-планувальні фактори, які, на думку закордонних урбаністів (А. Колеман, О. Ньюман та ін.), позитивно впливають на рівень злочинності. Зокрема, рядова забудова вздовж вулиці, на яку виходять вікна основних приміщень, сприяє більшому візуальному контролю за тим, що відбувається ззовні; існує чіткий поділ на приватний, напівприватний і громадський простір; сусіди в садибній забудові переважно мають тісніші соціальні контакти, тому можуть легше розпізнавати чужих потенційно небезпечних осіб чи прийти один одному на допомогу [10, 11].

Таблиця 2

Архітектурно-планувальні характеристики територій локальних громад з садибною забудовою

Локальні територіальні громади м. Львова	Тип житлової забудови	Сформована/несформована	Частка житлової території	Переважаючий вид житлової забудови	Існуючі види житлової забудови	Просторова модель житлової забудови	Структурна модель по виду забудови	Змішане використання	Наявність великих гром об'єктів	Прилеглисть до пром. території	Прилеглисть до великих озел. територій	Інтенсивність зв'язів, %	Інтегрованість в транспортну мережу, %	Віддаленість від центру	безпека за відчуттями	реальний стан безпеки
Кривчиці	перим., рядов	+	0,6	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	+	+	37	59	4,9	3,47	5,2
АС-6 Майорівка	аморф.	+	0,5	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	+	+	46	66	4	3,23	5
Скнилівок	рядова, аморф.	+	0,3	сад.	сад.	розд.	-	-	+	-	-	76	66	6,6	3,38	4,6
Знесіння	аморф.	-	0,5	сад.	сад., МП	витягн.	-	-	-	+	+	52	74	5	3,32	2,4
Голоско	аморф.	-	0,3	сад.	сад.	комб.	-	-	-	-	+	54	67	4,8	3,25	2
Сихів-Старий Сихів	аморф.	-	0,5	сад.	сад.	витягн.	-	-	-	+	-	45	45	7,2	3,66	1,6
Білогорща	аморф.	-	0,5	сад.	сад.	комп.	-	-	-	-	+	24	26	9,6	2,95	1,5

Примітка: громади розміщені щодо оцінки реального стану безпеки

Тепер розглянемо території з квартирною чи змішаною житловою забудовою (рис. 1, табл. 3). Найвищі показники злочинності у центральній частині, що підтверджено дослідженням по міських районах. Водночас деякі громади з типовою забудовою радянських років входять у десятку найбезпечніших. Як бачимо, результати дослідження реального стану безпеки протилежні до індексів відчуття захищеності жителями по локальних громадах міста.

На основі власного спостереження, а також інтерв'ю начальника патрульно-постової служби Галицького району, можна зрозуміти суть даного феномену. У темну пору доби переважна більшість мешканців спальних районів залишається вдома частково через страх перед антисоціальною поведінкою окремих осіб, відповідно жертв злочинних дій менше у порівнянні з центром міста. Оскільки там у темну пору доби кількість людей і діючих закладів з продажу алкоголю більша, як наслідок вища імовірність різних антисоціальних явищ та віктимізації.

Варто зупинитися на питанні, що робить деякі громади з типовою забудовою радянських часів безпечнішими від інших. Зокрема, щодо показників злочинності найкращі результати мають такі локальні територіальні утворення: Дністерська, Сихів-Шувар-Іскра-Козельники, Володимира Великого-Новий ЦУМ, Автовокзал-Броньова. Усі вони відносяться до Франківського і Сихівського районів.

За дослідженнями науковця І. В. Гнеся важливим фактором, що може впливати на криміногенність є житлові умови населення. Переважна кількість квартирних будинків в деяких районах, зокрема Сигнівка-Сріблястий, Любінська-Південний були збудовані згідно типових проектів першого покоління. Вони мають гірше планування і меншу житлову площу навідміну від тих, що були розроблені пізніше [4]. На основі останніх проводилося будівництво в районах Володимира Великого-Наукова, Сихів-Шувар-Іскра-Козельники, у яких рівень злочинності нижчий.

Забудова даних територій відбувалася по єдиному проекту в 70-80-их роках ХХ ст. на відносно вільних землях. Тому планування має визначену структуру, набір об'єктів соціально-побутового обслуговування і чіткі межі. Водночас забудова районів Рясне, Левандівка, Підзамче-Замарстинів, пр. Чорновола стикалася з рядом проблем. Зокрема, вона виконувалася без конкретного проекту на усю територію, планування повинно було враховувати окремі ділянки із існуючою садибною забудовою, санітарні розриви від джерел забруднення. Науковець Р. Могитич вважає, що території, які входять до локальних громад Підзамче-Замарстинів і Топольна-Замарстинів (рис. 1) є результатом доволі спонтанного освоєння сільських угідь (коли Замарстинів

був селом) щільною протоміською забудовою у другій половині XIX – на початку XX століть [7]. Тому на сьогодні внутрішня транспортна мережа і пішохідні шляхи у деяких місцях є розчленованими чи мають складну структуру, що погіршує орієнтацію і легкість руху у житловому середовищі.

Таблиця 3

Архітектурно-планувальні характеристики територій локальних громад з багатоквартирною чи змішаною забудовою

Локальні територіальні громади м. Львова	Тип житлової забудови	Сформована/несформована	Частка житлової території	Переважаючий вид житлової забудови	Існуючі види житлової забудови	Просторова модель житлової забудови	Структурна модель по виду забудови	Змішане використання	Нааявність великих громад	Прилеглисть до пром. територій	Прилеглисть до великих озел. територій	Інтенсивність зв'язків, %	Інтегрованість в транспортну мережу, %	Віддаленість від центру	безпека за відчуттями	реальний стан безпеки
Центр	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	комп.	зміш.	+	-	-	-	75	90	0	3,79	18
Центр-Парк Культури	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	комп.	зміш.	+	-	-	-	81	91	1,8	3,55	17,3
Підзамче-Замарстинів	перим., рядова	-	0,25	БП	БП, МП, сад.	розд.	розд.	-	-	+	+	54	78	3,6	3,37	16,8
700-річчя Львова, пр.Чорновола	типов., рядова	-	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	+	-	-	47	75	4	3,37	12,5
Привокзальна-Культурківська	перим., рядов.	+	0,7	БП	БП, МП, сад.	розд.	зміш.	+	+	+	-	82	87	3,5	3,42	9,9
Привокзальна	перим.	-	0,55	МП	БП, сад.	комп.	зміш.	-	+	+	-	73	87	3,4	3,38	9,2
Клепарів	перим.	-	0,2	БП	БП, МП	розд.	розд.	-	+	-	+	70	88	3	3,14	8,9
Майорівка	типов., аморф.	+	0,7	кв	БП, МП, сад.	витягн.	зміш.	-	-	-	+	36	55	5,1	3,04	8,4
Рогатка	перим., рядов.	+	0,25	сад.	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	38	56	6,9	3,2	8,4
Батальна-Дж. Вашингтона	типов.	+	0,15	БП	БП	розд.	розд.	+	+	+	+	45	60	5,4	3,05	7,7
Щурата	типов.	+	0,3	БП	БП, сад.	розд.	окрем.	-	-	-	+	36	50	6,5	2,49	7,6
Рясне 1	типов.	-	0,7	БП	БП, сад.	розд.	окрем.	-	+	+	+	19	32	7,9	3,39	7
Личаків	перим.	+	0,4	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	+	-	+	52	82	2,1	3,41	7
Левандівка	типов., рядова	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комб.	розд.	-	+	+	+	37	60	7	3,33	6,9
Святоюрська гора	перим.	+	0,6	МП	БП, МП	розд.	зміш.	+	-	-	-	93	96	2,2	3,39	6,8
Любінська-Південний	типов.	+	0,8	БП	БП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	63	60	6	3,12	6,6
Топольна-Замарстинів	типов., рядова	-	0,6	БП	БП, МП, сад.	комб.	зміш.	+	+	-	+	46	68	4,7	3,36	6,5
Сигнівка-Сріблястий	типов.	+	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	розд.	-	+	+	-	48	61	6,9	3,38	6,5
Збоїще	типов., рядова	+	0,7	БП	БП, сад.	комп.	зміш.	-	-	-	+	34	50	6,6	3,74	6,1
Рясне 2	типов.	+	0,3	БП	БП, сад.	розд.	розд.	-	-	+	+	10	5	10	3,22	5,7
Володимира Велико-Наукова	типов.	+	0,7	БП	БП	комп.	-	-	+	-	-	53	65	6,1	3,39	5,7
Санта-Барбара	типов.	+	0,7	БП	БП	комп.	-	-	+	+	+	32	35	8	3,27	5,2
Стрийський парк-Зелена	рядов.	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комб.	зміш.	-	+	-	-	71	86	2,6	3,72	4,7
Володимира Велико-Новий ЦУМ	типов., типова	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	78	71	5,2	3,23	4,6
Алтайські-Піскові озера	перим., рядов.	+	0,8	БП	БП, МП, сад.	комп.	зміш.	+	-	-	-	75	87	3,3	3,47	4,6
Погулянка	рядова, аморф.	+	0,6	БП	БП, мп	комп.	окрем.	-	-	-	+	64	79	2,9	3,7	4,6
Автовокзал-Броньова	типов.	-	0,5	БП	БП	витягн.	-	-	+	+	-	53	53	6,7	3,19	4,5
Сихів-Шувар-Іскра-Козельники	типов., аморф.	+	0,8	БП	БП, сад.	комп.	окрем.	-	+	+	-	43	54	7,6	3,36	3,9
Сільмаш	перим., рядов.	+	0,7	сад.	БП, сад.	комп.	зміш.	-	-	+	-	71	75	5	3,6	3,8
Новий Львів	типов., перим.	+	0,5	БП	БП, МП, сад.	комб.	розд.	-	-	+	+	65	74	4,5	3,34	3,3
Студмістечко-Податкова	перим., рядова	+	0,25	БП	БП, МП, сад.	розд.	зміш.	-	-	-	+	71	82	3,9	3,35	2,5
Дністерська	типов., перим.	+	0,3	БП	БП, МП, сад.	комп.	окрем.	-	-	+	+	51	65	4,8	3,18	1,9

Примітка: громади розміщені щодо оцінки реального стану безпеки

Це, на думку Б. Пойнера, призводить до ізолюваності окремих територій, слабкому розвитку системи громадського обслуговування, зменшення вуличної активності та послаблення соціального контролю, що в кінцевому результаті негативно впливає на кримінологічну безпеку. Деякі житлові утворення, що мають слабкі транспортні зв'язки з міським центром чи іншими частинами міста з часом можуть деградувати [11].

Окремою проблемою є відірваність цих громад від центру та інших частин міста. Кількість транспортних зв'язків не задовольняє існуючої інтенсивності руху між ними. Дана проблема викликана геологічними і гідрологічними умовами, наявністю магістральних залізничних колій, що відділяють Шевченківський, і частини Залізничного і Личаківського районів від інших міських територій. Дані умови (рис. 3) погіршують соціальні та економічні зв'язки між ними, що у свідомості мешканців створює образ неблагополучності та непрестижності [5].

Історичні джерела м. Львова засвідчують, що утворення сельбищно-виробничих територій з однотипним населенням – потенційно небезпечне. Прикладом цього є райони Левандівки і Рясного, які спочатку заселяли переважно працівники залізниці й великих підприємств, що прилягали до сельбищної території. Проте у результаті економічного занепаду, відірваність їхнього населення від міської структури сприяло більшій соціальній дезорганізації. Також варто згадати, що у період функціонального зонування м. Львова в сер. XIX ст. – поч. XX ст. на територіях громад Замарстинова і Клепарова активно розвивалися виробничі об'єкти, біля яких селився пролетаріат [6]. Дана ситуація негативно впливала на престижність цих районів, що в загальному підсумку стало однією з причин високої злочинності. Р. Могитич пише, що Клепарів і Замарстинів славились нехлюйством і великою кількістю суспільного люмпену, що займались розбоєм та нелегальним бізнесом [7].

Проблему гомогенності населення, викликану нераціональною містобудівною політикою, відірваності від суспільних процесів ілюструє історик Ф. Яворський: «сьогодні Замарстинів – це найбрудніший у цілому м. Львові закуток, справжнє львівське гетто», «...воно схоже на село з в'їтом і самоврядною муніципальністю, але у цьому селі проживає великоміський пролетаріат – наче б передмістя м. Львова, але відокремлене акцизними кордонами, як окреме містечко, що живе власним життям, але таким, що видзьобується в похмурій тіні зла і львівської бідноти. Немає у м. Львові злочину, який не відбився б луною арештів і розслідування об провулки Замарстинова» [9, с. 60].

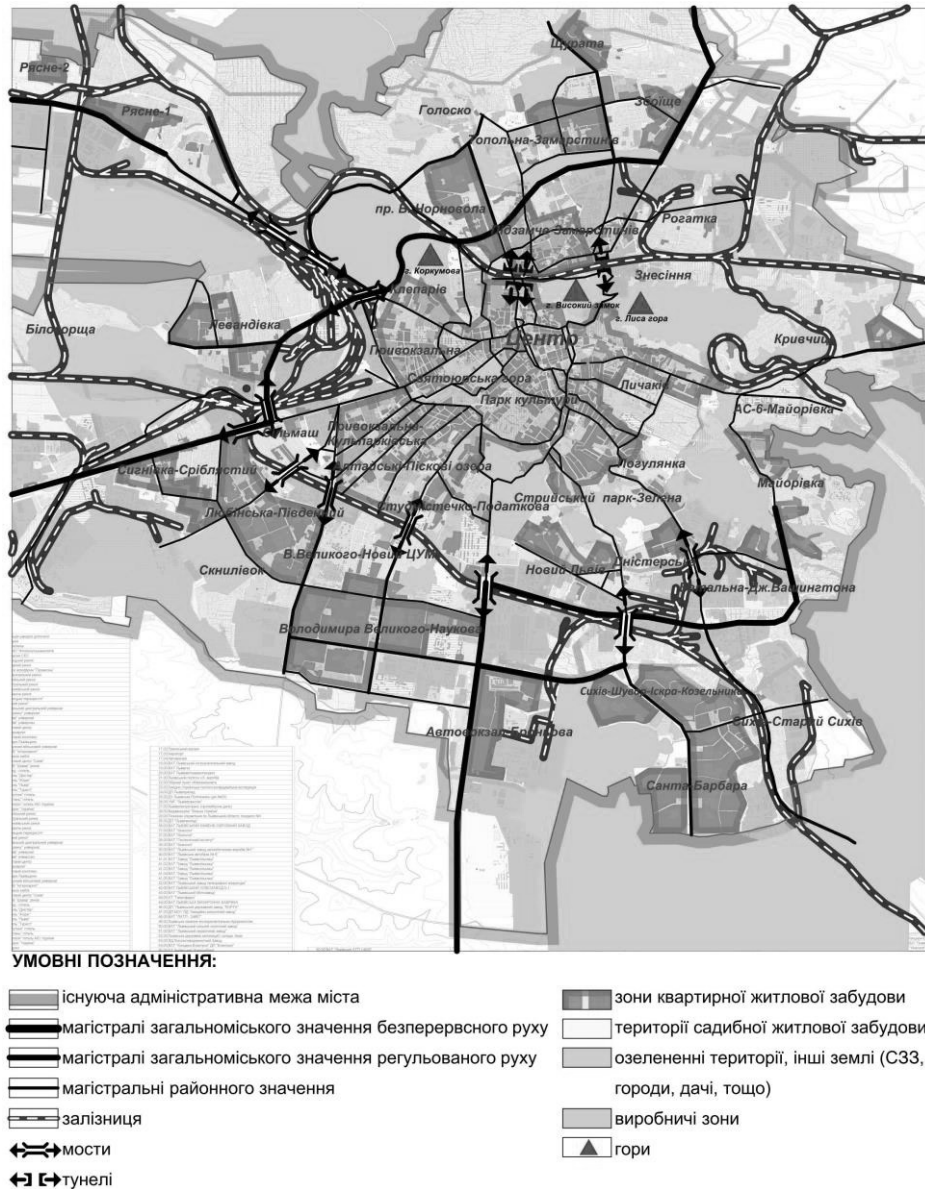

Рис. 3. Схема просторової структури житлових територій і транспортних зв'язків м. Львова

Як бачимо, адміністративна і містобудівна політика мала вплив на демографічний і соціально-економічний склад населення у певних територіях м. Львова. Разом вони стали причиною підвищеної кримінологічної небезпеки, яка може мати вплив і в наш час. Зрозуміло, що історико-архітектурні та архітектурно-просторові фактори є причиною чому деякі громади змішаної і багатоквартирної забудови радянського періоду мають низький рівень безпеки, а інші (Дністерська, Сихів-Шувар-Іскра-Козельники, Володимира Великого-Новий ЦУМ, Автовокзал-Броньова) – високі.

Проте, на думку автора, це не означає що архітектурно-просторова модель районів типової забудови є безпечнішою. За дослідженнями соціологів у рамках проекту «Громади в дії», люди у них почуваються менш захищеними (рис.2). Як відомо, страх перед злочинністю є вагомим критерієм комфортності життя та соціальної активності у громадах (від англ. livability), а відтак і якості життя

[10]. Тому доцільно знайти такі просторові характеристики, які позитивно впливають на реальний стан безпеки та відчуття захищеності жителями міста.

Важливо також виділити ті громади, у яких рівень безпеки на основі обох оцінок (реального стану злочинності й індексом захищеності) є на достатньому рівні. До них належать: Погулянка; Стрийський парк-Зелена; Сільмаш; Алтайські-Піскові озера. Архітектурно-планувальні характеристики даних районів наступні:

- чітка планувальна структура;
- будинки формують фронт вулиці;
- змішана забудова різних видів і поверховості;
- відсутність вулиць з інтенсивним рухом транспорту;
- ширина вулиць достатня для хорошого візуального зв'язку між дорогою, тротуаром і будинком;
- відсутність великих об'єктів громадського обслуговування;
- компактна просторова модель житлової забудови зі змішаним чи окремим розміщенням різних видів забудови;
- забудова з хорошими естетичними характеристиками і вираженою індивідуальністю;
- чіткий поділ на громадський, напівгромадський, приватний простір.

Дані архітектурно-планувальні характеристики подібні до характеристик територій громад з високим відчуттям захищеності їх мешканців. Останні вирізняються більшою щільністю забудови та великій кількості об'єктів громадського обслуговування, серед яких є бари, магазини, кафе, що можуть стати фактором криміногенності.

Протилежні результати щодо безпечності мають громади: Клепаріва, Рогатки, Майорівки, Батальної-Дж. Вашингтона і Щурата. Архітектурно-планувальні характеристики даних районів наступні:

- окремі житлові групи ізольовані від решти житлових утворень;
- окремі фрагменти житлової забудови мають компакту форму і оточені з боків великими озелениними чи виробничими територіями;
- просторова модель житлової забудови – розділена;
- більшість злочинів скоюється в межах типової забудови радянських років;
- відсутність єдиної сформованої вуличної мережі.

Отже результати дослідження показують, що між відчуттям безпеки жителями міста і реальними станом злочинності існує відмінність. Особливо це ілюструє центр міста. Окремі територіальні громади, що представлені багатоквартирною забудовою ХХ ст. мають хороші показники безпечності, якщо враховувати кількість наявного населення. Зіставляючи результати по

територіях громад, можна виділити архітектурно-планувальні характеристики, що однаково негативно/позитивно впливають на відчуття безпеки і її реальний стан.

Висновки. Основою даного дослідження є поділ міста на локальні територіальні громади, що був здійснений в рамках проекту «Громади в дії». Його спеціалістами було підраховано кількість населення та індекс відчуття безпеки мешканцями по кожній громаді. Завдяки даним отриманим від Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головного управління поліції у Львівській області щодо розміщення окремих злочинів на території міста, автором було визначено рівень злочинності по кожній громаді. Зіставляючи емпіричні результати, було виявлено, що між відчуттям безпеки і її станом є відмінність. Зокрема центральна частина м. Львова має високі показники за відчуттям захищеності і найвищу концентрацію злочинів. Відчуття захищеності у громадах з садибною забудовою є різні, проте рівень безпеки – високий.

Негативний вплив на відчуття безпеки мають наступні фактори: мала частка житлової території у функціональній структурі громади, низька щільність житлової забудови та вуличної мережі, погана транспортна доступність, прилеглість до великих озелених чи виробничих територій, задовільна освітленість, наявність великих «нічийних територій» в сельбищній зоні. Позитивними факторами є периметральна чи рядова забудова, хороші транспортні зв'язки з іншими міськими територіями, атрактивність, висока щільність забудови, престижність, розвинена система та компактне розміщення громадських об'єктів.

Локальні громади з переважаючою багатоквартирною забудовою II полов. ХХ ст. мають різні показники кримінологічної безпеки. На неї негативно впливають: ізольованість територій, погана транспортна доступність, відсутність чіткої планувальної структури, розосередженість житлових територій, низький розвиток системи громадського обслуговування, малий житловий фонд, сформований історично сельбищно-виробничий характер території, гомогенний соціокультурний склад населення.

Архітектурно-планувальна характеристика територій громад, що мають хороші показники щодо відчуття захищеності й низькою кількістю злочинів наступні: чітка планувальна структура; будинки формують фронт вулиці; змішана забудова різних видів і поверховості; відсутність вулиць з інтенсивним рухом транспорту; ширина вулиць достатня для хорошого візуального зв'язку між дорогою, тротуаром і будинком; відсутність великих об'єктів громадського обслуговування; забудова з хорошими естетичними характеристиками і вираженою індивідуальністю; чіткий поділ на громадський, напівгромадський,

приватний простір, хороше освітлення. Порівняно з центральною частиною громади з хорошими показниками безпеки мають нижчу щільність забудови і вуличної мережі, а також меншу кількість закладів громадського обслуговування (бари, магазини і кафе з продажем алкогольних напоїв), що можуть підвищувати антисоціальні явища.

Як бачимо, райони з подібними архітектурно-планувальними характеристиками можуть відрізнятися за відчуттям захищеності та реальним станом кримінологічної безпеки. На неї мають вплив не поодинокі фактори, а їх сукупність, що створює різний рівень криміногенності. До таких факторів можна віднести: транспортна доступність, ізолюваність, щільність забудови, просторова та структурна модель житлової забудови, функціональне використання території, розвинутість системи громадського обслуговування, поверховість, житлові умови, щільність вуличної мережі, розміщення відносно великих виробничих і озелених територій. освітленість, комфортність і престижність середовища. Тому комплексне вивчення питання криміногенності на рівні окремих територій неможливе без врахування даних факторів та їх сукупності.

Список використаних джерел

1. Главацький О.З. Архітектурно-просторова організація та криміногенність адміністративних районів м. Львова / О.З. Главацький // Сучасні проблеми архітектури і містобудування: наук.-техн. збірник. – К. : КНУБА, 2016. – №45. – С. ЖЖЖЖ
2. Главацький О.З. Дослідження залежності особистої безпеки від архітектурно-просторової організації міського середовища на прикладі м. Львова / О.З. Главацький // Архітектурний вісник : наук.-техн. збірник. – К. : КНУБА, 2015. – Вип. 7. – С. 232-247.
3. Гнесь І.П. Чи існує оптимальне рішення проблеми реконструкції типової житлової забудови 60-70 рр. / І.П. Гнесь // Містобудування та територіальне планування : наук.-техн. збірник. – К. : КНУБА, 2009. – №33. – С. 69-83.
4. Гнесь І.П. Этажность жилой застройки как детерминанта антисоциального поведения жителей микрорайона / И.П. Гнесь // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : збірка наукових праць вищих навчальних закладів художньо-будівельного профілю України і Росії. – Харків, 2008. – Випуск 1/2. – С. 296-299.
5. Демків О.Б. Девіантогенність міського простору: історична вкоріненість та рецепти подолання // Соціологія міста : навчальний посібник / [О.Б. Демків, Л.В. Малес, В.В. Середа, М.О. Соболевська та ін.] ; за заг. ред. О. К. Міхеєвої. – Донецьк : «Ноулідж», 2010. – 464 с.

6. Іваночко У.І. Урбаністичні трансформації Львова підавстрійського періоду (1772-1918) / У.І. Іваночко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Архітектура». – Львів, 2004. – № 505. – С. 178-188.

7. Могитич Р. Історична довідка до містобудівної документації : «Проект детального планування території у межах вулиць Замарстинівської – Хімічної - Чорновола – Дашкевича» / Р. Могитич ; кер. авт. кол. Ю. Столяров. – Львів : Містопроєкт, 2015-2016 рр. – С. 12

8. Русакова Н.С. Прикладные методы градостроительных исследований / Н.С. Русакова, В.А. Сосновский. – М. : Архитектура-С, 2006. – 112 с.

9. Яворський Ф. Повстання на Замарстинові / Ф. Яворський // Львів давній і вчорашній. – Львів, 1910, 2014. – С. 60-70.

10. Colquhoun I. Design Out Crime : Creating Safe and Sustainable Communities / I. Colquhoun. – L. : Routledge, 2003. – 344 p.

11. Poyner, B. Design Against Crime: Beyond Defensible Space / B. Poyner. – London : Butterworths. – 1983. – 124 p.

12. Новий поділ районів на основі дослідження Інституту міста [електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://communities.lviv.ua/#!/post/3/20> – Назва з екрана.

Аннотация

В данной статье на основе полученных эмпирических данных исследуется вопрос криминогенности локальных территориальных общин г. Львов. Определяются взаимосвязи между ощущением защищенности жителей города и реальным состоянием преступности. В контексте данного масштаба обнаружено негативные факторы, относящиеся к указанной проблематике. Автором раскрыты основные архитектурно-пространственные характеристики городских территорий, которые негативно влияют на криминологическая безопасность.

Ключевые слова: криминогенность, архитектура, планирование, локальные территориальные общины.

Annotation

In this article on the basis of received empirical and statistic information the question of the crime of Lviv local communities are researched. The relationships between the real state and the security feeling of Lviv residents are defined. In the context of the given area the negative factors, belonging to the mentioned problems, are highlighted. The author reveals the main architectural and spatial characteristics of urban territories, which influence the criminological security negatively.

Keywords: the crime, architecture, planning, local communities.